

Colonel (r) Dumitru STAVARACHE

MITROPOLITUL VISARION PUIU (1879-1964), ȘEF AL MISIUNII BISERICEȘTI ORTODOXE PENTRU TRANSNISTRIA (DECEMBRIE 1942 – DECEMBRIE 1943). MĂRTURII DOCUMENTARE

Noi, Antonescu, Mareșal al României și Comandant de Căpetenie al Armatei,

În baza dispozițiilor Decretelor-legi nr. 3052 din 5 septembrie și nr. 3072 din 7 septembrie 1940,

DECIDEM:

Art. 1. Î.P.S. Mitropolit VISARION PUIU se atașează pe lângă Comandamentul de Căpetenie al Armatei, cu misiunea organizării bisericilor și îndrumării spirituale a populației din Transnistria, în locul P.C. Arhimandrit Scriban, a cărui misiune încetează.

Art. 2. Î.P.S. Mitropolit VISARION PUIU stă sub ordinele noastre directe și ale Sanctității Sale Patriarhul Țării,

Dat la 16 noiembrie 1942, la Comandamentul de Căpetenie al Armatei.

(S.S.) ANTONESCU,
MAREȘAL AL ROMÂNIEI ȘI CONDUCĂTORUL STATULUI
Nr. 24

La 21 februarie 1946, *Tribunalul Poporului*, din București, *condamnă* (în contumacie – n.n.), *pe Visarion Puiu, fost Mitropolit al Bucovinei, Mitropolit al Odesei [...] să sufere pedeapsa cu moartea.* Unul din capetele de acuzare a fost că, în calitate de Mitropolit al Odesei, ar fi patronat acțiunile de teroare din Basarabia și Transnistria. După jumătate de secol, Biserica Ortodoxă Rusă recunoaște meritele deosebite ale mitropolitului Visarion Puiu pe timpul mandatului său în Transnistria.

Cine a fost Visarion Puiu

Despre Visarion Puiu (n.1879, Pașcani-d.1964, Viels Maisons, Franța) a fost interzis să se scrie sau să se vorbească până la evenimentele din 1989. Aceasta ca urmare a condamnării lui la moarte, în contumacie, de către Tribunalul Poporului din București (1946) și a caterisirii lui, la presiunea politică a aceluși regim, de către Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (1950). Tot mai multe articole publicate după 1990 (anul în care Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a anulat nedreapta caterisire din 1950), li s-au adăugat și primele lucrări ce i-au fost consacrate.

Pentru a pune în evidență dimensiunea personalității lui Visarion Puiu, pe care Nicolae Iorga îl numea „călugărul ostaș” și îl considera ca fiind cel mai învățat cleric al epocii, enumerăm următoarele câteva reperi:

Împlinirile ca ierarh: episcop al Argeșului (1921-1923);

episcop de Hotin (1923-1935); mitropolit al Bucovinei (1935-1940); șef al Misiunii Bisericești Ortodoxe Române în Transnistria și Mitropolit al Odesei (1942-1943); fondator și

Mitropolitul Visarion Puiu

conducător al Episcopiei Ortodoxe a Românilor din Străinătate (1945-1958);

Rol determinant în înființarea unor eparhii în țară (Hotin, Maramureș, Timișoara) și peste hotare (S.U.A., Canada, Europa Occidentală);

Bogată activitate publicistică (circa 40 de lucrări tipărite până în anul 1944, sute de articole și studii), în care a abordat probleme de istorie a creștinismului, de educație și morală creștină, de pregătire a tinerilor pentru viață;

Intensă corespondență cu biserici din Occident, Orient, cu așezăminte de la Muntele Athos, cu mari personalități ale

vremii, cu prestigioase instituții științifice;

Ajutor material acordat diverselor instituții culturale și de învățământ din Iași, Cernăuți, București, Paris, Strassbourg;

Sprijin moral și material pentru instruirea ca teologi, a unor tineri din afara granițelor României, în special din țările sud-dunărene;

Donații (manuscrite, cărți, obiecte, tablouri ș.a.) făcute Academiei Române, Muzeului Militar Național, Muzeului din Odessa, Arhivelor Naționale Române, unor biblioteci, biserici, mănăstiri;

Demersuri (memorii, apeluri, scrisori) către organisme internaționale (O.N.U.), șefi de state (U.R.S.S., S.U.A., Franța), importante personalități bisericești și laice pentru: eliberarea României, a altor țări și popoare de sub ocupația și influența sovietică; pace și lichidarea focarelor de conflict, cu referiri în special la zona Ierusalimului.

Conceptia că eparhiile trebuie să constituie adevărate fortificații de spiritualitate românească la granițele țării o găsim prezentă la înaltul ierarh al B.O.R. În acest sens a acționat direct în eparhiile de graniță pe care le-a condus – Hotin, Bucovina, Maramureș, Transnistria. Cu altele, aflate în afara subordonării sale directe, a stabilit relații de prietenie și colaborare.

Misiunea Ortodoxă Română în Transnistria

O lucrare distinctă despre Misiunea Bisericească Ortodoxă Română în Transnistria nu s-a scris până în prezent. Cel ce va încerca să o facă va trebui să folosească documentele existente în Arhiva Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, bogata documentație depusă de mitropolitul Visarion Puiu la Arhivele Naționale Române și mai ales arhiva Misiunii. De asemenea, vor trebui avute în vedere, lucrările tipărite în alte țări, care abordează acest subiect. O astfel de lucrare a fost tipărită la Munster în anul 1953, cu titlul *Die orthodoxe Kirche in der Ucraina von 1917-1945*, autor Friedrich Heyer.

Timp de trei ani de zile (august 1941-august 1944) în Transnistria a funcționat o Misiune Bisericească Ortodoxă având drept scop organizarea spirituală a populației dintre Nistru și Bug. Misiunea a luat ființă la inițiativa mareșalului Ion Antonescu, fiind atașată pe lângă Comandamentul de Căpetenie al Armatei, iar din punct de vedere spiritual-duhovnicesc stătea sub ascultarea Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Sediul Misiunii a fost, inițial, la Tiraspol, apoi la Odessa (după cucerirea acesteia de către trupele române). Șefi ai Misiunii Bisericești în Transnistria au fost: Arhimandrit prof. univ. Iuliu Scriban (15 august 1941-16 noiembrie 1942), Mitropolit Visarion Puiu (16 noiembrie 1942-14 decembrie 1943), Arhimandrit dr. Antim Nica (14 decembrie 1943-august 1944).

Structura Misiunii cuprindea: I. Administrația Centrală – Șeful Misiunii, Vicariatul Odessa, Serviciul Administrativ, Serviciul Cultural, Serviciul Economic, Serviciul Inspectorate, Serviciul Arhitecturii, Atelierele Eparhiale; II. Organizarea în teritoriu – jud. Ananiev, 44 parohii (protoieria, 6 subprotoierii), jud. Balta, 97 parohii (protoieria, 7 subprotoierii), jud. Berezovca, 13 parohii (protoieria, 4 subprotoierii), jud. Dubăsari, 48 parohii (protoieria, 5 subprotoierii), jud. Golta, 44 parohii (protoieria, 5 subprotoierii), jud. Moghilău, 75 parohii (protoieria, 8 subprotoierii), jud. Jugastru, 61 parohii (protoieria, 4 subprotoierii), jud. Oceacov, 16 parohii

(protoieria, 3 subprotoierii), jud. Odessa, 23 parohii (protoieria, 4 subprotoierii), orașul Odessa, 27 parohii (protoieria, 2 subprotoierii), jud. Ovidiopol, 12 parohii (protoieria, 2 subprotoierii), jud. Râbnîța, 75 parohii (protoieria, 5 subprotoierii), jud. Tiraspol, 39 parohii (protoieria, 6 subprotoierii), jud. Tulcin, 49 parohii (protoieria, 4 subprotoierii).

Aspecte ale activității mitropolitului Visarion Puiu, ca șef al Misiunii Bisericești în Transnistria au fost publicate în câteva publicații periodice, au fost abordate și detaliate în cadrul unor lucrări de licență sau doctorat. Consemnări cu privire la activitatea din acea perioadă am întâlnit și în arhiva personală a mitropolitului Visarion Puiu donată Bibliotecii Române din Freiburg (Germania). Mărturiile documentare pe care le prezentăm în această comunicare, pot fi clasificate în două categorii: A) o sinteză a documentelor principale înregistrate la Serviciile Administrativ, Economic și Cultural ale Misiunii, depuse la Arhivele Naționale Române chiar de vlădica Visarion; B) documente fotografice din perioada Misiunii în Transnistria, în marea lor majoritate depuse la Arhivele Naționale de același mitropolit Visarion Puiu.

Documente înregistrate la Serviciile Administrativ, Economic și Cultural ale Misiunii, în perioada, decembrie 1942-decembrie 1943

Tabloul rezumativ al intervențiilor, măsurilor și adreselor mai importante ale Misiunii Bisericești pentru Transnistria în perioada decembrie 1942-noiembrie 1943 (titlatură dată în epocă și păstrată de noi), cuprinde un număr de 539 de documente înregistrate la Serviciile Administrativ (198), Economic (161) și Cultural (180), ale Misiunii. Ele oferă informații privind caracterul documentului, conținutul acestuia, cui îi era adresat, data când a fost înregistrat și sub ce număr.

Tipurile de documente, frecvent înregistrate, au fost: adrese, hotărâri, circulare, comunicări, referate, note de serviciu, scrisori, telegrame. În privința celor cărora le-au fost adresate documentele, o variantă de clasificare ar fi cea zonală și care marchează teritoriul Transnistriei pe de o parte, și cel al României pe de altă parte. În Transnistria au fost vizate: Misiunea, cu organizarea ei centrală (cancelarie, servicii, inspectorii) și în teritoriu (protoierii, subprotoierii, preoții); administrația civilă (Guvernământul, prefecturile, primăriile) și militară (comandamente și unități militare); instituții de învățământ laic și bisericesc; aziluri; Crucea Roșie; diverse consilii și asociații ale comunităților română, rusă, greacă, armeană.

În afara Transnistriei: Patriarhia Română, Sf. Sinod, diverse eparhii (Mitropolia Moldovei, episcopiile Hotin, Huși, Ismail, Chișinău ș.a.); Regele; Comandamentul de Căpetenie al Armatei; Conducătorul Statului; diverse ministere (Apărării, Economiei, Culturii, Propagandei, Înzeestrării, Finanțe); instituții de învățământ superior, laic și bisericesc; Academia Română; posturi de radio; reviste; ziare; mănăstiri din România (Neamț, Agapia, Văratec) și de la Sf. Munte Athos; personalități laice și bisericești.

În privința conținutului, o variantă de analiză la două din servicii (Cultural și Economic), a fost publicată. Pornind de la Decretul nr. 24 din 16 noiembrie 1942, de numire a mitropolitului Visarion Puiu în Transnistria „cu misiunea organizării bisericilor și îndrumării spirituale a populației din Transnistria”, prezentăm în continuare (într-o ordine aleatorie), câteva repere ale activității mitropolitului misionar, după

cum rezultă din *Tabloul* menționat:

repararea (construcția) și redarea pentru cult a unui număr mare de biserici și case de rugăciuni pe întreg teritoriul Transnistriei; protoierii aveau sarcina de a comunica orice realizare în domeniu;

ajutorul acordat celor sărmani (orfani, bătrâni, văduve, orbi, evacuați), soldaților de pe front, răniților din spitale, prizonierilor din lagăre; Misiunea s-a oferit să ia asupra ei ajutorul și educarea orfanilor și a celor fără ajutor; unul din azilurile de copii s-a aflat sub directul patronaj al mitropolitului Visarion Puiu; protoierii trebuiau să comunice periodic situația azilurilor de bătrâni și copii;

educația religioasă și națională prin filme, radio și mai ales prin tipărituri (presă, broșuri, calendare ș.a.), în limbile română și rusă; numai în perioada 1 decembrie 1942-1 noiembrie 1943 la tipografia Misiunii au apărut aproape un milion de exemplare de publicații în limba rusă; sprijinul acordat învățământului primar, secundar, superior;

deschiderea unor seminarii teologice (Odessa, Dubăsari) și a unei școli de cântăreți (Odessa) pentru pregătirea personalului bisericesc localnic;

acțiuni ecumenice; intervenții pentru ca preoții armeni să-și poată servi coreligionarii în toată Transnistria; demersuri pentru ca prizonierii din lagăre să poată merge la biserică și să fie vizitați de familie;

preocupări științifice: trimiterea la Muzeul Militar a unor donații; strângerea de mărturii (istorie orală) privind martirajul clericilor; solicitarea de specialiști de la facultățile de medicină, din Iași și București, pentru o cercetare; solicitarea de tipărituri ale Academiei Române și de cărți științifice în limba rusă; cercetarea unor secte (ioaniții);

refacerea fostei reședințe a ierarhilor Hersonului de la Odessa – vechea casă a mitropolitului Gavril Bănulescu, întemeietorul acelei eparhii la 1794;

creșterea autorității Misiunii: organizarea și încadrarea la nivel central și în teritoriu; calitatea clerului; respectarea tradițiilor locale; restricțiile pe timpul posturilor și sărbătorilor; calitatea și competența profesorilor universitari invitați să conferențieze; colaborarea cu foruri cultural-științifice și mijloace mass-media din România; serviciile oferite de tipografia proprie și atelierile de obiecte bisericesti.

Un factor care a contribuit la realizarea sarcinilor Misiunii în perioada despre care vorbim, a fost colaborarea cu Armata. Sprijinul obținut din partea unităților militare din zonă în refacerea lăcașelor de cult este menționat în multe din dările de seamă și rapoartele înaintate de protoierii Misiunii.

Desigur sunt și neîmpliniri, unele arătate chiar de mitropolitul Visarion Puiu. În viitor cercetătorii vor trebui să se aplece și să analizeze critic activitatea acestui act misionar care a fost Misiunea Bisericească Română în Transnistria și activitatea conducătorilor acesteia. Nu putem însă să nu observăm rolul important pe care l-a avut mitropolitul Visarion Puiu, să nu admirăm acțiunile sale ferme, curajul și demnitatea acestui „călugăr ostaș” (cum îl numea Nicolae Iorga), spiritul său realist.

Nu știu cine ar mai fi îndrăznit să facă afirmații într-o adunare publică, cum a făcut el la Odessa, în 25 decembrie 1943, când s-a adresat refugiaților de pe Don și din Cuban: „Nu știu cum vor fi împrejurările următoare, adică vom rămâne noi românii, pe aici sau va reveni stăpânirea rusească și nici nu ne-am călăuzit de această idee. Gândul

nostru a fost purtat spre țelul urmărit de Misiune, un drum mai bun pentru viitor credinței și bisericii ortodoxe de aici”.

Documente fotografice din perioada cât mitropolitul Visarion Puiu a fost Șef al Misiunii Ortodoxe Române în Transnistria și Mitropolit al Odesei

Arhivele Naționale Istorice Centrale dețin, în colecția de documente fotografice, o importantă donație cu privire la mitropolitul Visarion Puiu, mai puțin cunoscută și cercetată. Fotografiele însumează un număr de 544 de bucăți, care sunt înregistrate la 231 de cote (formatele I-IV). Fondul oferă informații prețioase, atât prin imaginile propriu-zise cât și prin adnotări, cu privire la evenimentele la care a participat Visarion Puiu timp de jumătate de secol, personalități (laice și bisericesti) cu care a colaborat. Cu privire la Misiunea Bisericească în Transnistria, sunt înregistrate 36 de cote, cu un total de 75 de imagini, care surprind următoarele: sosirea la Odessa, ca șef al Misiunii; localul Misiunii, atelierile, tipografia, azilul preoților; procesiuni, vizite canonice la Odessa, Ianopol, Dubăsari, lagăre și aziluri; refacerea unor biserici și mănăstiri. Prezentăm, în cele ce urmează, aceste documente fotografice cu următoarea structură: înscrisurile cu privire la imagine, datare, număr de exemplare (bucăți), observații, sursa (formatul și cota de inventar):

Mitropolitul Visarion Puiu, la sosirea în Odessa; 6 decembrie 1942; 1 buc.; F I, vol. 2, 3720;

Mitropolitul Visarion Puiu, conducătorul Misiunii bisericesti în Transnistria; 1943; 1 buc.; Foto Voigsländer; F I, vol. 2, 3721;

Gherman Pântea, Mitropolitul Visarion, Ghe. Alexianu, Ghe. Ghiorghiu, la Odessa; 1943; 2 buc.; Foto Dombrovski, str. Pușchin 3, Odessa; F I, vol. 2, 3722;

Mitropolitul Visarion Puiu, la Odessa, de Bobotează; 1943; 4 buc.; F I, vol. 2, 3723;

Reașezarea crucilor pe turnurile Mănăstirii Sf. Pantelimon, din Odessa; 1943; 1 buc.; Foto Voigsländer; F I, vol. 2, 3724;

Mitropolitul Visarion Puiu în vizită canonică prin satele din Transnistria, întâmpinat de populație în drum spre Ianopol; 1943; 2 buc.; Foto Voigsländer; F I, vol. 2, 3725;

Mitropolitul Visarion (în automobil), încadrat de călăreți; ruinele fostei tipografii a Mitropolitului Gavriil Bănulescu, Dubăsari; într-un sat transnistrean; 1943; 5 buc.; F I, vol. 2, 3726;

Mitropolitul Visarion, cu ofițeri ai fostei armate imperiale ruse, din Odessa; 1943; 1 buc.; F I, vol. 2, 3727;

Mitropolitul Visarion, în vizită la azilul de copii vagabonzi, din Odessa; 1943; 1 buc.; F I, vol. 2, 3728;

Mitropolitul Visarion, în vizită canonică la parohiile, Vizirea, județul Odessa (biserica ridicată de Regimentul 10 Vânători) și Cantacuzenca, pe Bug, județul Berezovca; 1943; 2 buc.; Foto Slt. D. Giusca; F I, vol. 2, 3729;

Odessa. Mitropolitul Visarion în mijlocul personalului de la Ateliere și Tipografie; 1943; 2 buc.; F I, vol. 2, 3733;

Biserici din Kiev: Sf. Sofia, Sf. Andrei, Sf. Vladimir, Pocrovul; 1943; 6 buc.; F I, vol. 2, 3786;

Kiev, sediul Partidului Comunist, clădiri distruse; 1943; 4 buc.; F I, vol. 2, 3787;

Odessa, vedere din Port; 1943; 1 buc.;

Odessa. Localul Misiunii, str. Jucovski 38; 1943; 2 buc.; F I, vol. 2, 3792;

Odessa. Biserica Uspenia (Adormirea Maicii Domnului), restaurată de Mitropolitul Visarion Puiu, pentru a fi catedrala

orașului; 1943; 1 buc.; F I, vol. 2, 3793;

Odessa. Mitropolitul Visarion Puiu, Ghe. Alexianu, Gen. Ghe. Gheorghiu, Col. Mensing, Gherman Pânteș; 1942; 3 buc.; F II, vol. 1, 2114;

Casa Mitropolitului Visarion Puiu, din Odessa, Bd. Francez, 63; 1943; 4 buc.; F II, vol. 1, 2115;

Odessa. Mitropolitul Visarion Puiu; 1943; 3 buc.; F II, vol. 1, 2116, 2117;

Mitropolitul Visarion Puiu și Gen. Vinkler, comandantul militar al Nicolaevului; 1943; 1 buc.; F II, vol. 1, 2118;

Odessa. Mitropolitul Visarion și Nicolae al Rostovului, înconjurați de clerici și refugiați din Rusia; 1943; 1 buc.; F II, vol. 1, 2119;

Mitropolitul Visarion și Ghe. Alexianu, într-un lagăr de bolșevici; 1943; 1 buc.; F II, vol. 1, 2120;

Mitropolitul Visarion, înconjurat de autorități române, germane, italiene, la Odessa; 1943; 2 buc.; Ștampila Comandamentului de Căpetenie al Armatei. Departamentul Civil al Transnistriei; F II, vol. 1, 2121;

Mitropolitul Visarion Puiu, la oficierea unui parastas, Odessa; 1943; 2 buc.; Ștampila Comandamentului de Căpetenie al Armatei; F II, vol. 1, 2122;

Odessa. Mitropolitul Visarion, Arhiep. Antonie din Nicolaev, Prof. univ. Valeriu Iordăchescu, I. Pigrov – dirigintele catedralei din Odessa, episcopul Vasile de la Balta; 1943; 3 buc.; F II, vol. 1, 2123;

Mitropolitul Visarion în fața tipografiei Misiunii române la Odessa; 1943; 1 buc.; F II, vol. 1, 2124;

Vedere din Odessa; 1943; 1 buc.; F II, vol. 1, 2146;

Odessa. M-rea Sf. Pantelimon și M-rea Sf. Ilie, catedrala; 1943; 1 buc.; F II, vol. 1, 2147;

Odessa. O vedere a pieței zilnice (talcioc); 1943; 2 buc.; F II, vol. 1, 2148;

Odessa: ruine în 1941; ruinele școlii construită din piatra Bisericii Pocrov; 1943; 2 buc.; F II, vol. 1, 2149;

Palatul M-rii Sf. Andrei și biserica M-rii Sf. Pantelimon, Odessa; 1943; 4 buc.; F II, vol. 1, 2150;

Odessa; 1943; 1 buc.; F II, vol. 1, 2151;

Odessa. Liceul ortodox de fete, înființat de principesa Alexandrina Cantacuzino; 1943; 1 buc.; F II, vol. 1, 2152;

Odessa. Biserica Mavrocordat, cu hramul Sf. Victor și Visarion, din bd. Francez 44, restaurată de Mitropolitul Visarion în anul 1943; 4 buc.; F II, vol. 1, 2153;

Odessa. Sala de conferințe a Palatului Cultural, zidit de Arhiep. Dimitrie Cavalnițchi al Odessei, distrus de bolșevici; (1943); 1 buc.; F II, vol. 1, 2154;

Odessa. Localul azilului preoților, restaurat de Mitropolitul Visarion; 1943; 1 buc.; F II, vol. 1, 2155.

Cititorul poate aprecia diversitatea preocupărilor șefului Misiunii, tenacitatea cu care urmărea realizarea obiectivelor, exigența față de clerul misionar, campania de refacere a lăcașelor de cult, grija pentru educarea tineretului, ajutorul acordat celor orfani, nevoiași, bolnavi, prizonieri de război, ș.a.. Specialistul va găsi în aceste informații noi piste de cercetare.

Se împlinesc 50 de ani de la trecerea la cele veșnice a marelui ierarh și patriot român, Visarion Puiu, rămas în memoria colectivă a mai multor Biserici. Marile lui înfăptuiri și viața jertfelnică îl recomandă pentru canonizare. Din păcate, în țara lui, pentru care a luptat și s-a jertfit, după 68 de ani, continuă să fie condamnat la moarte.

NOTE

- 1 Membru al Comisiei Române de Istorie Militară; fondator și președinte de onoare al Asociației „Visarion Puiu”.
- 2 „Monitorul Oficial”, Partea I, nr. 272 din 19 noiembrie 1942, p. 10.100.
- 3 Arhiva Serviciului Român de Informații, dosar nr. crt. P-2454I, vol. VIII, ff. 122-148.
- 4 Vladislav Țăpin, *Istoria Bisericii Ruse*, Moscova, f.e., 1997, p. 289.
- 5 Dumitru Stavarache, *Mitropolitul Visarion Puiu. Documente din pribegie (1944-1964)*, Pașcani, Editura Moldopress, 2002, 446 p.; Mitropolitul Visarion Puiu, *Însemnări din viața mea* (ediție îngrijită de Dumitru Stavarache și Gheorghe Vasilescu), Iași, Editura Trinitas, 2004, 180 p. + 32 pl.; Dumitru Stavarache, Ioan Negoescu, *Mitropolitul Visarion Puiu. Relațiile cu Biserica Anglicană. Documente (1921-1954)*, București, Editura Publirom, 2004, ediție bilingvă română-engleză, 176 p. fiecare ediție; Constantin N. Tomescu, *Prietenul meu Visarion Puiu* (ediție îngrijită de Dumitru Velenciuc și Dragoș-Radu Mihai), Suceava, f.e., 2005, 93 p. + 18 pl.
- 6 Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare A.N.I.C.), Fond Puiu Visarion, inventar 823, dosarele nr. crt. 11 (193 f.), 12 (162 f.), 13 (251 f.), 14 (118 f.), 15 (139 f.), 17 (153 f.); inventar al colecției de documente fotografice, formatele I, II, III, IV, cca. 50 fotografii.
- 7 Există informații că această arhivă se află la Odessa.
- 8 La 15 mai 1943, Administrația Centrală era încadrată cu 54 oameni, având un deficit de 26 posturi neincadrate; cf. Arhiva Sf. Sinod, dosar nr. crt. 525/1942, ff. 477-493.
- 9 Dumitru Stavarache, Gheorghe Vasilescu, *Misiunea bisericească română în Transnistria*, în revista „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române”, an I, nr. 2-3, 1998, pp. 48-52; Dumitru Stavarache, Elena Istrățescu, *Mitropolitul Visarion Puiu la sfârșit de mandat în Transnistria*, în „Revista de Istoria Militară”, nr. 6(58), 1999, pp. 22-27; Adrian Nicolae Petcu, *Misiunea Ortodoxă Română în Transnistria*, în „Dosarele istoriei”, an VII, nr. 11(75), 2002, pp. 17-25; idem, *1942-1943: Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în Transnistria*, în „Studii și materiale de istorie contemporană”, Serie nouă, vol. I, 2002, pp. 289-309.
- 10 Costin Dinu, *Mitropolitul Visarion Puiu – activitatea în cadrul Misiunii*

- 11 *Bisericești Ortodoxe Române în Transnistria*, teză de licență, București, 2002; Gabor Gabriel Codrea, *Mitropolitul Visarion Puiu – o viață pentru unitatea creștină*, lucrare de doctorat, susținută la Veneția, anul 2004.
- 12 Dumitru Stavarache, *Mitropolitul Visarion Puiu...*, pp. 60, 65, 147-148.
- 13 A.N.I.C., Fond Puiu Visarion, dosar nr. crt. 13, ff. 200-251.
- 14 Adrian Nicolae Petcu, *1942-1943: Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în Transnistria*.
- 15 La 15 martie 1943: 445 biserici reparate și redată cultului; 177 case de rugăciuni reparate și redată cultului; 222 biserici în reparație sau construcție; cf. A.N.I.C., Fond Puiu Visarion, dosar nr. crt. 14, f. 108. În Odessa, până la 1 decembrie 1943, au fost redeschise de către Misiune, un număr de 28 biserici, cf. „Transnistria Creștină”, An II, nr. 3-4, iulie-decembrie 1943, p.78.
- 16 „Transnistria Creștină”, an II, nr. 3-4, iulie-decembrie 1943, p. 73.
- 17 Există informații că vizita în Transnistria a nuntului papal Casulo s-a putut efectua numai prin intervenția nemijlocită a mitropolitului Visarion Puiu. De asemenea, că a solicitat vizita în Transnistria a reprezentanților mai multor ambasade, precum și a Crucii Roșii din Elveția, pentru a vedea starea de fapt a celor deportați; dl. Șerban Alexianu (fiul prof. Gheorghe Alexianu, Guvernator al Transnistriei), mi-a relatat că a văzut, în Elveția, documentele întocmite atunci de Crucea Roșie care constată un comportament umanitar al administrației românești, dar care documente nu sunt citate de cei ce susțin teroarea la care au fost supuși deportații.
- 18 A.N.I.C., Fond Puiu Visarion, dosar nr. crt. 14, f. 95. Un alt exemplu îl constituie „Scrisoarea” adresată lui Stalin în anul 1939.
- 19 În călătoria de cercetare la locurile de pribegie ale mitropolitului Visarion Puiu, efectuată în luna august 2003, am avut bucuria să găsesc martori oculari în Italia și Elveția, oameni care l-au cunoscut. Unul dintre ei Giuseppe Masina din Sonvico-Lugano (Elveția) mi-a relatat, printre altele, despre subiectul Transnistria, abordat deseori de mitropolitul Visarion Puiu.